

УДК 347.73:336.71

*Л. К. Царьова***ПРАВОВІ ЗАСОБИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ РЕАЛІЗАЦІЇ
ФУНКЦІЙ ГРОШЕЙ**

Актуальність теми обумовлена необхідністю дослідження публічно-правового аспекту найважливішого елемента ринкової економіки — грошей, роль яких обумовлена саме їх функціями, та впливу держави як їх емітента на забезпечення виконання ними своїх функцій.

Певна увага зазначеним проблемам приділялась у наукових дослідженнях Є. О. Алісова, Є. М. Ашмаріної, К. С. Бельського, М. І. Боголепова, Л. К. Воронової, О. М. Горбунової, А. Ю. Грибова, Е. М. Грачової, В. О. Лебедева, М. В. Карасьової, О. А. Лукашева, О. П. Орлюк та інших, у яких автори торкалися деяких питань стосовно функцій грошей, але вони не ставили перед собою завдання щодо правового забезпечення функцій грошей, тому окремі питання теоретичного та нормативного характеру залишаються невирішеними.

Метою даної статті є визначення функцій грошей у ринковій економіці та визначення правових засобів забезпечення їх виконання.

Гроші як соціальний феномен досліджувались протягом багатьох століть, починаючи від Арістотеля (IV ст. до н.е.) до сьогодення, однак і досі немає одностайної думки щодо теоретичного визначення змісту цієї категорії.

З часів виникнення товарно-грошових відносин гроші зазвичай визначають як особливий товар, специфіка якого визначається їх універсальністю завдяки їх здатності обмінюватися на будь-який інший товар. Деякі вітчизняні економісти виділяють такі базові принципи та підходи до визначення цієї категорії: а) гроші — це особливий сектор економічних відносин, що опосередковує взаємовигідний обмін товарами, роботами, послугами та капіталами між суб'єктами економіки з передбачуваними наслідками; б) це сукупність усіх платіжних засобів, здатних забезпечувати виробництво, обмін та споживання усього різноманіття благ, які мають споживчу вартість (товарів, робіт, послуг) [1, с. 15–16]. Слід

відзначити, що перша частина такого визначення є вельми спірною, оскільки гроші як такі не можна вважати сектором економіки, вони є лише засобом, що забезпечує функціонування певного сектора економіки, яким можна вважати сектор грошового обігу. Стосовно другої частини запропонованого підходу, то він є схожим з позицією багатьох дослідників [2, с. 6; 3, с. 14].

У зарубіжній науковій літературі також відсутнє чітке теоретичне визначення категорії «гроші». На проблеми економічної науки стосовно з'ясування поняття і природи грошей вказував відомий економіст США другої половини ХХ століття П. Девідсон [4, с. 64]. В американській літературі переважає суто емпіричний підхід до з'ясування змісту категорії «гроші», суть яких визначається лише на основі їх функціонального застосування. Так, американський економіст Ф. Вокер ще в минулому столітті висловлював думку, що «гроші — це те, що вони роблять» [4, с. 64]. Це спрощене визначення повторюють і його співвітчизники К. Л. Макконнел та С. Л. Брю [5, с. 264].

Вітчизняні економісти та вчені-юристи детальніше дослідили категорію грошей. Одним із фундаментальних положень вітчизняної економічної теорії, як відзначає А. Гальчинський, є твердження, що гроші являють собою специфічний засіб реалізації вартості, її окрему форму. Слід підтримати його висновок, що саме вартість є тією реальною базою, яка робить гроші і товар економічно тотожними структурами, оскільки товар обмінюється на гроші, далі гроші — на інший товар завдяки наявності спільної основи — вартості [4, с. 12]. Але водночас потрібно внести певне уточнення, відзначивши, що гроші є лише знаками вартості, її символами, і вони обмінюються на товар лише на підставі юридичного критерію, що полягає у наданні їм законом властивості бути єдиним законним платіжним засобом.

Саме в цьому полягає основна характеристика їх правової природи, яка відрізняє їх від інших платіжних засобів, у тому числі і від грошових сурогатів. Адже держава, встановивши у Конституції України національну валюту — гривню як єдиний законний платіжний засіб на території країни, зобов'язала усіх без винятку суб'єктів правовідносин використовувати національні гроші у такій якості. Звернемо увагу на те, що такий владний припис стосується лише суто грошей, а не інших платіжних засобів, зокрема грошових сурогатів.

У ринкових умовах значення категорії «гроші» підвищується, вони стають одним із її основних елементів. Слід зазначити, що розвиток суспільних відносин потребує подальшого вдосконалення інструментів управління економікою, технічний прогрес дозволяє створювати нові форми грошей, у тому числі і нематеріального характеру. Це обумовлює появу нових досліджень грошей, їх властивостей, нові спроби теоретичного формулювання дефініції грошей. Л. А. Лунц вказував, що основним елементом юридичного вчення про гроші є... розмежування двох понять: 1) поняття грошей, загального для права і економічної науки; 2) поняття

грошей у спеціальному юридичному значенні [6, с. 31]. Звертаючи увагу на подвійну природу грошей, Є. О. Алісов зазначає, що неможливо вироблення чисто юридичної дефініції грошей, оскільки, не будучи наповненою економічним змістом, вона може розглядатися виключно як фікція [7, с. 157].

Досліджуючи особливості правової природи грошей з позиції фінансового права, О. М. Горбунова використовує нові сучасні підходи для з'ясування публічного змісту поняття «гроші». Слід підтримати цілком правильний її висновок, що «на відміну від цивільно-правового розуміння фінансове право має предметом не просто гроші як публічно-правовий продукт, але комплексну грошову систему як одну із підсистем суспільства», вона підкреслює, що основу інтересу фінансового права до категорії «гроші» становить їх роль не як засобу обміну, а як інструмента сучасного управління, саме це робить суспільні відносини у сфері грошей фінансовими [8, с. 4].

Узагальнюючи вищенаведені поняття грошей, слід зазначити, що гроші як категорія публічного права є фінансовим інструментом, який визначений законом як єдиний законний платіжний засіб, є універсальним посередником міни та може виконувати також функції засобу накопичення [9, с. 163].

Втім, незважаючи на різні позиції авторів щодо того, що саме є гроші, майже всі дослідники одностайні у твердженні, що зміст терміна «гроші» та їх роль у суспільстві визначаються через їх функції (від лат. *function* — діяльність).

Філософи розглядають функцію як зовнішній прояв властивостей якого-небудь об'єкта в даній системі відносин [10, с. 504–505]. В економічній системі держави гроші відіграють важливу роль, а в умовах ринкової економіки — провідну роль саме завдяки виконуваним ними функціям.

Обслуговуючи ринкову економіку, гроші мають забезпечити постійний рух товарів від виробників до споживачів, можливість обміну різних виробників результатами своєї праці. Тобто вони призначені служити знаряддям обміну. Цю їхню здатність бути загальним знаряддям обміну Л. А. Лунц називає функцією грошей і звертає увагу на те, що ця здатність несе фактичний, а не юридичний характер, оскільки грошовий знак не є ордер на товар. «Функція загального знаряддя обміну повідомляється грошам у силу довіри до них учасників цивільного обороту, в силу впевненості кожного з них, що цей грошовий знак ... дає фактичну можливість вільного вибору господарських благ» [6, с. 27].

І дійсно, ця позиція відомого вченого-цивіліста підтверджується історією виникнення грошей, коли в ролі грошей використовувалися ті або інші товари в силу довіри до їх затребуваності учасниками торгового обороту. Необхідність же надання юридичної сили властивостям певного товару бути загальним знаряддям обміну виникла пізніше. І, як зазначає Л. А. Лунц, «звичка» використовувати певну річ як знаряддя обміну

склалася «під сильним, хоча і непрямим, впливом з боку держави» [6, с. 27]. Слід підтримати такий висновок, оскільки юридичний вплив у даному разі має вторинний характер, тому що право тут покликане лише обслуговувати економіку, сприяти її розвитку.

Аналогічної точки зору дотримується і А. Ю. Грибов, який, вказуючи на амбівалентність економічної природи грошей і юридичного визначення, підкреслює, що «джерелом права в матеріальному сенсі є економічні відносини, що розвиваються... як кінцева причина виникнення і дії права» [11, с. 8]. Погоджуючись з таким висновком щодо первинності економічних відносин і вторинності права, що їх регулює, необхідно підкреслити, що юридичне обґрунтування застосування грошей і визначення їх конкретних форм стало необхідним лише на певному етапі розвитку суспільних відносин та державності. А. Ю. Грибов відзначає, що гроші — об'єктивне явище, яке виникає і розвивається в результаті природної еволюції товарного виробництва, закріплення ж їх реальних форм є прерогативою держави [11, с. 11].

Високо оцінюючи глибоке наукове дослідження фундаментальних проблем теоретичного і правового характеру щодо грошей і цінних паперів, проведене російським вченим А. Ю. Грибовим, варто все ж відзначити, що використання ним поняття «амбівалентність» для характеристики економічної та юридичної природи грошей видається не зовсім коректним. Термін «амбівалентність» у довідковій літературі визначається в основному в двох значеннях: 1) походить від латинського *ambo* — обидві і *valentia* — сила і що означає подвійність, яка виявляється в почуттях і діях, що знаходяться у *суперечливих* (тут і далі виділено мною. — Л. Ц.) один одному прагненнях [12]; подвійність переживання, коли один і той самий об'єкт викликає в людини одночасно протилежні почуття, наприклад любові і ненависті [13]; 2) походить від грецького *amphi* — навколо, біля, з обох сторін, подвійне і латинського *valentia* — сила і що означає подвійне, *суперечливе* ставлення суб'єкта до об'єкта, що характеризується одночасною спрямованістю на один і той самий об'єкт *протилежних* імпульсів, настанов і почуттів, що володіють рівною силою та обсягом [14].

Аргументуючи правомірність застосування терміна «амбівалентність», А. Ю. Грибов вказує на невідповідність «провідного юридичного трактування грошей їх економічному змісту, який повинен визначати їх юридичне формулювання». З цим висновком можна погодитися. Але в законодавстві України, як і в законодавстві Російської Федерації, загальне визначення грошей відсутнє, лише в Цивільному кодексі вони розглядаються через цивільно-правові категорії речей і зобов'язань. Тут якась суперечність з їх економічною сутністю особливо не проявляється.

Переваги при використанні грошей як знаряддя обміну підкреслює і У. Ст. Джевонс. Він називає це функцією мінового засобу і зазначає, що хоча вона могла бути виконана задовільно багатьма товарами, однак у силу звички або необхідності цю роль виконує якийсь один, певний

предмет, який служить «грошима *par excellence*» [15, с. 8–9] (*лат.*: в істинному розумінні слова).

Функція грошей як знаряддя обміну відзначалася і В.О. Лебедевим, який вказував, що гроші є платіжним засобом, товаром — посередником міни, товаром, усім однаково придатним [16, с. 410].

Реалізацію функції грошей як знаряддя обміну можна проілюструвати, якщо детально проаналізувати процес купівлі та продажу. Продаючи товар, учасник правовідносин — продавець, одержує в обмін на нього гроші, а потім пропонує їх в обмін на потрібні для нього товари або послуги, причому це можливо і в інший час і в іншій місцевості на території даної держави.

В умовах товарно-грошового виробництва для реалізації функції грошей як знаряддя обміну непотрібно правового закріплення, оскільки традиційно в цих умовах господарський обіг здійснюється за допомогою грошей. Проте в окремі періоди, особливо у кризових умовах, коли знецінення грошей не забезпечує будь-якої довіри учасників господарського обороту до них як до знаряддя обміну, окремі суб'єкти господарювання віддають перевагу безпосередньому обміну товарами — бартеру. Саме за таких умов виникає потреба у правовому втручанні держави, яке виражається у прямій забороні бартеру, або у встановленні певних обмежень чи певних режимів для бартерних операцій, і таким чином примусово встановлюється використання у якості знаряддя обміну виключно або переважно грошей.

У національному законодавстві таке спеціальне регулювання бартерних операцій здійснюється Законом України від 23.12.1998 р. № 351-XIV «Про регулювання товарообмінних (бартерних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності» та рядом підзаконних актів, зокрема указами Президента України від 26.07.1995 р. № 660/95 «Про додаткові заходи щодо регулювання бартерних (товарообмінних) операцій у галузі зовнішньоекономічної діяльності», від 21.10.1998 р. № 1165/98 «Про проведення експерименту щодо зменшення обсягу товарообмінних (бартерних) операцій у господарському обороті України», а також постановами Кабінету Міністрів України від 17.03.1998 р. № 333 «Про заходи щодо скорочення товарообмінних (бартерних) операцій у господарському обороті України», від 12.06.1998 р. № 854 «Про перелік товарів (продукції, робіт, послуг), експорт яких забороняється за бартерними (товарообмінними) операціями», від 16.09.1998 р. № 1451 «Про зупинення дії постанови Кабінету Міністрів України від 12.06.1998 р. № 854 у частині здійснення бартерних (товарообмінних) операцій з суб'єктами господарської діяльності країн — учасниць Співдружності Незалежних Держав» та іншими.

Використання грошей як знаряддя обігу потребує наявності мірила вартості, тобто засобу, який би дозволив виміряти і виразити вартість кожного товару. В. А. Дмитрієв-Мамонов та З. Евзлін вказують, що гроші є загальним мірилом вартості, знаряддям для вимірювання еконо-

мічної цінності товарів, для визначення розміру їх міноздатності точно так, як аршин, пуд, чверть, відро служать їх фізичною мірою [17, с. 3].

Цю здатність грошей служити певною мірою Яроцький називає функцією вимірювання. Аналізуючи функції грошей, Яроцький згадує її першою. Видається, що це не випадково. Саме завдяки здатності бути мірилом, своєрідним еталоном для товарів, гроші через коефіцієнт обміну — ціну служать знаряддям обміну, що дає можливість обміну якого завгодно товару на будь-який, забезпечуючи таким чином товарообіг і господарський обіг. Тому функція виміру (іноді її називають «загальний еквівалент») може і повинна вважатися однією з основних функцій грошей, на підставі якої гроші виконують і інші свої функції.

В Україні такий еталон (міра вартості) встановлений Конституцією України, ним є національна грошова одиниця — гривня. Щоправда, поняття «еталон» тут застосовується лише умовно, оскільки зазвичай це — метрологічна категорія, що означає зразок, мірило, точно розраховану міру чого-небудь, прийняту в ролі зразка. Стосовно до категорії «гроші» це поняття було властиве лише в період існування золотомонетного стандарту (наприкінці XIX — початку XX століття), при якому грошова одиниця країни мала певний золотий вміст, встановлений законом і незмінний. Тоді золото було безпосередньою основою грошового обігу й загальним еквівалентом. У деяких країнах таку роль відігравали інші банківські метали (срібло, платина, паладій). В даний час у жодній країні світу такі стандарти (паритети) не застосовуються.

Встановлена на конституційному рівні грошова одиниця є грошовим знаком, що служить для порівняння і вираження цін усіх товарів. Ціна, як відомо, є формою виразу вартості товару у грошовій формі завдяки властивості грошей служити масштабом цін. Іноді таку властивість грошей виділяють як самостійну їх функцію, однак, як вказує М. А. Портной, вона є лише механізмом, за допомогою якого виконується міра вартості [18, с. 41].

Грошові знаки виконують функцію міри вартості завдяки зазначеній на них згідно з правовим актом про їх емісію інформації про їх номінальну вартість, за якою вони мають використовуватись у товарно-грошових відносинах. Так, наприклад, Постановою Правління Національного банку України від 21.07.2006 р. № 275 «Про додатковий випуск у 2006 році банкнот номіналом 10 гривень зразка 2004 року» встановлена платіжна сила (здатність) зазначеного виду банкнот. О. М. Горбунова вказує на інформацію про вартість на різних носіях, за якими законодавчо закріплені специфічні грошові функції, звертаючи увагу таким чином на різні форми грошей [8, с. 2]. З таким твердженням слід погодитись, оскільки гроші у будь-яких формах мають платіжну силу лише у разі закріплення її відповідними правовими нормами.

Щодо фінансово-правових відносин функція міри вартості має прояв при визначенні розміру податкового зобов'язання, яке визначається виключно у грошовій сумі відносно бази оподаткування — доходів, чи при-

бутку, які є грошовим виразом вартості товару або певної її частини. Реалізується функція міри вартості також і при визначенні суми бюджетного зобов'язання, коли згідно з укладеним договором потрібно здійснити платежі за придбані товари чи здійснені послуги, вартість яких визначається у грошах.

Однією із важливих функцій грошей є те, що вони виступають як засіб платежу. Ця функція грошей закріплена у Законі України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні» [19], у статті 3 якого йдеться про те, що гривня як грошова одиниця України (національна валюта) є єдиним законним платіжним засобом в Україні, приймається усіма фізичними і юридичними особами без будь-яких обмежень на всій території України.

Використання безготівкових грошових коштів як засобу платежу також потребує нормативно-правового закріплення. Як зазначено у законодавстві, види безготівкових розрахунків визначаються законами та прийнятими на їх основі нормативно-правовими актами Національного банку України [20].

Характеризуючи гроші як законний платіжний засіб з позицій фінансового права, М. В. Карасьова відзначає, що такий платіжний засіб є практично єдиним засобом виконання фінансово-правового зобов'язання [21, с. 5]. Це слушне зауваження, хоч воно й стосувалось законодавства Російської Федерації, оскільки і законодавство України не передбачає можливості виконання фінансового зобов'язання перед державою іншими засобами, а лише грошовими коштами.

До важливих функцій грошей, які використовуються у фінансово-правових відносинах, слід віднести і функцію накопичення, тому що фінансові ресурси у публічних грошових фондах зберігаються до їх використання завдяки цій функції, переносячи свою купівельну спроможність у майбутнє.

Втім слід зазначити, що існування грошей як знаків вартості та виконання ними зазначених функцій пов'язано з гарантіями, що надаються державою. З позиції фінансового права емітовані державою грошові кошти є її безумовними зобов'язаннями як емітента. У статті 34 Закону України «Про Національний банк України» вказано, що «готівка знаходиться в обігу у вигляді грошових знаків — банкнот (паперових) і монет (металевих). Загальна сума введених в обіг банкнот і монет зазначається в рахунках Національного банку як його пасив». Отже, враховуючи те, що згідно з правилами ведення бухгалтерського обліку на пасивних рахунках відображаються зобов'язання юридичної особи, введені в обіг готівкові грошові кошти не можна розглядати інакше, аніж зобов'язання Національного банку, наділеного монополієм правом на здійснення грошової емісії. У цій же статті також визначається і засіб забезпечення випущених в обіг грошей: «Банкноти і монети є безумовними зобов'язаннями Національного банку і забезпечуються всіма його активами». Яким саме чином мають виконуватись такі зобов'язання, закон не регламентує, втім вказує, що основним конституційним завданням Національного

банку, яке визначено як його основна функція, є забезпечення стабільності національної валюти — гривні.

До методів стабілізації валют зазвичай відносять девальвацію, ревальвацію та нуліфікацію, що застосовуються при проведенні грошових реформ, а також деномінацію, віднесення якої до грошових реформ є дискусійним питанням.

Проте, крім радикальних, є й інші засоби стабілізації грошей. Як визначено законом, стабільність національної валюти може бути досягнута шляхом забезпечення стабільності банківської системи і стабільного курсу гривні. Цьому повинна сприяти реалізація грошово-кредитної політики держави, яка має бути спрямована на регулювання економічного зростання, стримування інфляції, вирівнювання платіжного балансу.

В умовах ринкової економіки цінова стабільність залежить перш за все від стабільності економіки і регулюється за допомогою економічних важелів, одним із яких є підтримка стабільного курсу національної грошової одиниці шляхом здійснення девізної політики Національного банку. Девізна політика є однією із складових монетарної політики і полягає у регулюванні валютного курсу шляхом купівлі і продажу іноземної валюти. У період інфляції Національний банк здійснює валютні інтервенції, продаючи на міжбанківському валютному ринку іноземну валюту, впливаючи таким чином на співвідношення попиту та пропонування іноземної валюти, що припиняє знецінення національної валюти та забезпечує її стабілізацію. Такий ринковий механізм і сприяє ціновій стабільності, і забезпечує інтереси усіх учасників грошових відносин. Якщо ж Національний банк натомість оголошує курс національної валюти без урахування ситуації на ринку валют і стану економіки в цілому (тобто в режимі «ручного управління»), то такий засіб жодним чином не може вплинути на інфляційні процеси. Саме така ситуація спостерігається зараз в Україні через економічну кризу, яка супроводжується високим рівнем інфляції, що значно перевищив прогнознi показники, внаслідок чого національна валюта знецінюється.

Така ситуація негативно впливає на виконання грошима їх функцій. Відсутність же можливості реального впливу з боку органів держави на рішення НБУ ускладнює проблему виходу із економічної кризи.

Стосовно правового забезпечення виконання функцій безготівковими коштами, емітентами яких виступають комерційні банки, то держава здійснює його шляхом встановлення Національним банком України певних обмежень по кредитних операціях комерційних банків.

До функцій грошей економісти зазвичай відносять і функцію світових грошей. Таке твердження немає достатньої аргументації. Видається, що така функція, як світові гроші, взагалі не може розглядатися як окрема самостійна функція, бо в такій ролі гроші використовуються як знаряддя обміну або як засіб платежу у зовнішньоекономічних відносинах, тобто тут змінюється (розширюється) тільки географічна сфера їх застосування, але не змінюються їх функціональні характеристики.

Викладене дає підстави зробити такі висновки:

— гроші є встановленим законом певним фінансовим інструментом, що виступає як знаряддя обміну, міра вартості, засіб платежу та засіб накопичення;

— усі функції грошей можуть бути реалізовані лише у разі їх відповідного нормативно-правового забезпечення;

— законом встановлено, що емітовані державою гроші є її безумовними зобов'язаннями, проте реального механізму виконання такого зобов'язання закон не передбачає, тому ця норма є фікцією;

— для виконання грошима функцій засобу платежу та накопичення необхідно забезпечення стабільності національної грошової одиниці та законодавче закріплення механізму контролю за виконанням Національним банком України його основної функції.

Л і т е р а т у р а

1. Ющенко В. Деньги: развитие спроса и предложения в Украине / В. Ющенко, В. Лисицкий. — К.: Изд. дом «Скарбы», 2000. — 347 с.
2. Миллер Р. Л. Современные деньги и банковское дело / Р. Л. Миллер, Д. Д. Ван-Хуз. — М., 2000.
3. Деньги. Кредит. Банки: учебник / под ред. Г. Н. Белоглазовой. — М., 2004.
4. Гальчинський А. Теорія грошей: навч. посіб. / А. Гальчинський. — К.: Основи, 1998. — 415 с.
5. Макконнел К. Л. Экономикс. Принципы, проблемы и политика / К. Л. Макконнел, С. Л. Брю. — М.: Республика, 1992. — Т. I.
6. Лунц Л. А. Деньги и денежные обязательства в гражданском праве / Л. А. Лунц. — М.: Статут, 1999. — 352 с.
7. Алісов Є. О. Проблеми правового регулювання грошового обігу в Україні: дис. ... д-ра юрид. наук / Є. О. Алісов. — Х., 2006.
8. Горбунова О. Н. Некоторые вопросы финансово-правового регулирования денег и денежного оборота в Российской Федерации / О. Н. Горбунова // Финансовое право. — 2007. — № 8.
9. Царьова Л. К. Теоретичні та правові аспекти поняття грошової емісії / Л. К. Царьова // Міжнародна науково-практична конференція «Четверті Прибузькі юридичні читання». — Миколаїв, 2008.
10. Философский словарь / А. В. Адо, Н. Д. Александровская, И. И. Андреев [и др.]; под ред. И. Т. Фролова. — 6-е изд., перераб. и доп. — М.: Политиздат, 1991. — 560 с.
11. Грибов А. Ю. Институциональная теория денег; сущность и правовой режим денег и ценных бумаг / А. Ю. Грибов. — М.: РИОР, 2008. — 200 с.
12. Философский энциклопедический словарь // Словари и энциклопедии на Академике. — Режим доступа: <http://dic.academic.ru>.
13. Современная энциклопедия // Словари и энциклопедии на Академике. — Режим доступа: <http://dic.academic.ru>.
14. Новейший философский словарь // Словари и энциклопедии на Академике. — Режим доступа: <http://dic.academic.ru>.
15. Джевонс У. Ст. Деньги и механизм обмена: пер. с англ. / Уильям Стенли Джевонс. — Челябинск: Социум, 2006. — 192 с.
16. Лебедев В. А. Финансовое право: учебник / В. А. Лебедев. — М.: Статут, 2000. — (Серия «Золотые страницы российского финансового права России»).

17. Банковое дело. Теория, практика и техника операций современных коммерческих банковъ. Кн. 1. Деньги / *В. А. Дмитриев-Мамонов, З. Евзлин*; под ред. М. И. Боголепова. — Пг.: Тип. М. Пивоварского и Ц. Типографа, Моховая, 8, 1915. — 312 с.
18. Финансы, деньги, кредит: учебник / под ред. О. В. Соколовой. — М.: Юристъ, 2000. — 784 с.
19. Відомості Верховної Ради України. — 2001. — № 29. — Ст. 137.
20. Про внесення змін до Закону України «Про платіжні системи та переказ грошей в Україні»: Закон України від 06.10.2004 р. № 2056-IV // Відомості Верховної Ради України. — 2005. — № 1. — Ст. 23.
21. Карасева М. В. Законное платежное средство: финансово-правовое регулирование / *М. В. Карасева* // Финансовое право. — 2006. — № 9.

А н о т а ц і я

Царьова Л. К. Правові засоби забезпечення реалізації функцій грошей. — Стаття.

У статті досліджено зміст поняття «гроші» як найважливішого елемента ринкової економіки, проаналізовано функції грошей як економічної та фінансової категорії та правовий вплив держави на їх здійснення.

Ключові слова: гроші, функції грошей, засіб обігу, засіб платежу, засіб накопичення, міра вартості, стабільність національної валюти, правове забезпечення функцій грошей.

S u m m a r y

Tsariova L. K. Legal Means for Providing of Realization of Money Functions. — Article.

In the article category «money» as the most important element of economy is researched, functions of money as economic and financial category and legal influence of a state on its executing is analyzed.

Keywords: money, functions of money, medium of exchange, mean for payment, mean for assimilation, measure of price, national money stability, legal providing of money functions.